

İSTANBUL BAŞSAVCILIĞINA

Şikayetçi: Veysel Ok

Vekiller : Merve Kurhan, Emine Özhasar

Taraflar : -

Türkiye Cumhuriyeti

İstanbul Başsavcılığı

İddia makamı

- ve -

Tüm GSM operatörlerinin (Turkcell, Vodafone, Türk Telekom) yetkilileri ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanlığı yetkilileri (BTK)

Sanıklar

ARTICLE 19: Küresel İfade Özgürlüğü Kampanyası

UZMAN GÖRÜŞÜ

Londra

23 Şubat 2023

İş Adresi :

72-82 Rosebery Avenue

London, England, EC1R 4RW

Giriş ve Özet

1. Bu uzman görüşü dünya genelinde ifade özgürlüğünü desteklemek ve korumak için faaliyet gösteren bağımsız bir insan hakları kuruluşu olan ARTICLE 19: Küresel İfade Özgürlüğü Kampanyası (ARTICLE 19) tarafından Türk Ceza Muhakemesi Kanununun (5271 sayılı Kanun) 67/6 Maddesi uyarınca hazırlanmıştır. Şubat 2023'te Türkiye'de bant genişliğinin daraltılması ve GSM operatörlerinin hizmet kesintisine karşı dava açan Veysel Ok'u (Şikâyetçi) temsil eden avukatlar Merve Kurhan ve Emine Özhasar tarafından, mevcut davada ifade özgürlüğüne ilişkin uluslararası ve Avrupa standartlarının ihlal edildiği iddiaları hakkında görüş bildirmemiz istenmiştir. Bu görüşün davaya ilişkin değerlendirmelerde dayanak teşkil edebileceği hususunda bilgi sahibiyiz.
2. ARTICLE 19 bu uzman görüşünde aşağıdaki hususları ele almaktadır:
  - Olay ve olgular ile davadaki tarafların müteakip analizle ilgili iddiaları;
  - Dava ile ilgili internete erişimin kısıtlanmasına ilişkin standartlar dahil olmak üzere ifade özgürlüğüne dair **temel uluslararası standartlar ve Avrupa standartları**.
  - Şubat 2023'te bant genişliğinin daraltılması da dahil olmak üzere internetin kapatılmasının Türkiye'deki insan hakları üzerindeki etkisi.
3. Bu görüşte, "internet erişimin kısıtlamalarına" yönelik kapsamlı bir yaklaşım temel alınmakta ve internet erişiminin kesilmesinin birçok farklı şekilde gerçekleşebileceği öngörülmektedir. Bunlar arasında internet erişimini yavaşlatmak için bant genişliğinin azaltılması, sosyal medya veya mesajlaşma hizmetleri gibi belirli uygulamaların engellenmesi ve internete erişimin kısmen veya tamamen kapatılması yer almaktadır.¹
4. ARTICLE 19, internetin kapatılması ve bant genişliğinin daraltılması ile Türkiye'nin uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerinin ihlal edildiği kanaatindedir. Bu uygulamalar özellikle Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (MSHUS) Madde 19(3) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) Madde 10(2) uyarınca ifade özgürlüğü hakkına gereksiz bir müdahale teşkil etmektedir. Bu nedenle, ARTICLE 19 İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığını bu internet erişim kesintileriyle ilgili gerekli soruşturmayı yürütmeye ve sorumlulardan hesap sorulmasını sağlamaya davet etmektedir.

ARTICLE 19'un ifade özgürlüğü ve internete erişim kesintileri konusundaki uzmanlığı

5. Bu uzman görüşü ARTICLE 19'un kapsamlı hukuki değerlendirmelerine ve uzmanlığına dayanmaktadır. ARTICLE 19 yıllardır ifade özgürlüğü ve internete erişimin kısıtlanması konuları dahil olmak üzere uluslararası ve karşılaştırmalı hukuku ve en iyi uygulamaları temel alan çok sayıda standart belirleyici belge ve bilgi notu üretmiştir. ARTICLE 19 ayrıca, ulusal ve bölgesel mahkemelerde görülen insan hakları davalarına düzenli olarak müdahil olmakta ve ifade özgürlüğü hakkını etkileyen mevcut kanunların yanı sıra kanun teklifleri

---

¹ Karşılaştırma için bkz. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, [Explainer: Internet shutdowns and human rights](#), 01 Nisan 2021.

hakkında da görüş belirtmektedir. ARTICLE 19 ifade özgürlüğünü etkileyen internete erişim kısıtlamaları konusunda özel bir uzmanlığa sahiptir. Bu uzmanlık kapsamında İran'da yaşanan ihlallerin² incelenmesi ve bilinen pek çok internete erişimin kesilmesi davasında müdahillik de yer almaktadır.

Davadaki Olay ve Olgular

6. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi ve Kahramanmaraş ilinin Elbistan ilçesi sırasıyla 7.8 ve 7.5 büyüklüğünde iki depremle sarsılmıştır. Depremler ve ardından gelen artçı sarsıntılar Kahramanmaraş, Malatya, Diyarbakır, Kilis, Şanlıurfa, Adıyaman, Hatay, Osmaniye ve Adana başta olmak üzere birçok il, ilçe ve köyde telafisi mümkün olmayan yıkımlara, ölümlere ve yaralanmalara yol açmıştır. 21 Şubat 2023 itibarıyla 42.310 kişinin hayatını kaybettiği bu deprem, Türkiye tarihinin en ölümcül depremi olmuştur.³
7. Aynı zamanda, depremin ardından 8 Şubat 2023 tarihinde Twitter⁴ ve TikTok⁵ platformlarına erişimin geçici olarak kısıtlandığı bildirilmiştir.⁶ Türkiye'den toplanan Açık Ağ Müdahaleleri Gözlemevi (OONI) verileri, engellemenin hedefli daraltma ve DNS müdahalesi yoluyla uygulandığına dair kanıtlar sunmaktadır.⁷ Akabinde, Twitter ve TikTok Türkiye'nin tamamında erişime kapatılmıştır.⁸ Şu ana kadar Türk makamlarından bu kesintiyle ilgili resmi bir açıklama ya da bilgilendirme yapılmamıştır. Ancak, hükümetin afete müdahalesine yönelik çevrimiçi eleştiriler arttıkça, bu platformların Türkiye'deki başlıca mobil sağlayıcılarda erişilemez hale geldiği iddia edilmektedir.⁹ 9 Şubat 2023 saat 01.51'de Twitter hesabından bir açıklama yapan Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Ömer Fatih Sayan, Twitter yetkilileriyle bir toplantı yaptıklarını ve Twitter yöneticilerine dezenformasyonla ilgili yükümlülüklerini hatırlattıklarını söylemiştir.¹⁰ Bakan'ın açıklamasından birkaç saat sonra, Türkiye'de Twitter ve TikTok'a uygulanan erişim kısıtlaması kaldırılmıştır.¹¹
8. Şikâyetçi ve avukatları gerekli soruşturmanın yapılmasını ve internet kesintilerinden sorumlu olanlar hakkında kamu davası açılmasını talep etmektedir. Bu kesintilerin kurtarma çalışmalarını engelleyebileceğini ve bireylere ve topluluklara daha ciddi zararlar verebileceğini savunmaktadırlar. ARTICLE 19, uzman görüşünde, davanın değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken ilgili uluslararası ve bölgesel standartları ve bağlamsal bilgileri ana hatlarıyla belirtmektedir.

---

² ARTICLE 19, [Tightening the Net](#), 2020.

³ Bianet, [Türkiye's earthquake death toll climbs to 42,310](#), 21 Şubat 2023.

⁴ OONI, [Turkey: Throttling and DNS blocking of Twitter following deadly earthquake](#), 15 Şubat 2023.

⁵ The Washington Post, [Turkish residents struggle to access Twitter in earthquake aftermath](#), 8 Şubat 2023.

⁶ OONI, *a.y.*

⁷ *a.g.e.*

⁸ The Washington Post, *a.y.*

⁹ Bkz. Ör. [Twitter Down in Turkey as Quake Response Criticism Mounts](#), VOA, 8 Şubat 2023; veya The Wall Street Journal, [Aid Arrives in Turkey After Earthquakes but Anger Grows](#), 12 Şubat 2023.

¹⁰ Bkz. Ulaştırma ve Alt Yapı Bakan Yardımcısı [Ömer Fatih Sayan'ın tweetleri](#), 8 Şubat 2023 tarihli.

¹¹ Bkz. Ör. Netblocks, [Twitter restricted in Turkey in aftermath of earthquake](#), 9 Şubat 2023; veya The Washington Post, *a.y.*

İnternete erişim kesintileri ile ilgili uygulanabilecek uluslararası ve bölgesel standartlar

İfade özgürlüğü hakkı

9. Türkiye, hem Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ne (MSHUS) hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) taraftır ve her ikisini de onaylamıştır. Bu belgelerde güvence altına alınan haklar, Türk hukukunun da bir parçasıdır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası da ifade özgürlüğünü koruma altına almıştır (Madde 26) . Yine Anayasa'ya göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir; milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır (Madde 90). Bu nedenle, Türk mahkemelerinin internete erişimin kesilmesi bağlamında ifade özgürlüğüne ilişkin uluslararası standartları ve Avrupa standartlarını dikkate almaları gerekmektedir.
10. Uluslararası ve Avrupa insan hakları hukukuna göre, ifade özgürlüğü hakkı mutlak olmayan bir haktır. Bununla birlikte, bu hakla ilgili herhangi bir kısıtlama ancak aşağıdaki hususları gerektiren üç aşamalı test şartlarını karşılaması kaydıyla hukuki olabilecektir:
  - **Kısıtlama kanunla öngörülmüş olmalıdır:** Bu, kısıtlamanın kamuya açık ve erişilebilir olan ve bireylerin davranışlarını buna göre düzenlemelerini sağlaması açısından yeterli bir netlikte ifade edilmiş bir yasaya dayanması gerektiği anlamına gelir.¹²
  - **Kısıtlama, meşru bir amaç taşımalıdır.** Bu amaçların tamamı AİHS 10. madde, 2. paragraf ve MSHUS 19. madde, 3. paragrafta sıralanmıştır.
  - **Kısıtlama, demokratik bir toplumda gerekli ve hedeflenen amaç ile orantılı olmalıdır:** Bu, öncelikle önerilen sınırlamanın “acil bir toplumsal ihtiyacı”¹³ karşılayıp karşılamadığının değerlendirilmesini gerektirir; ikinci olarak ise, amaca ulaşmak açısından söz konusu tedbirlerin kısıtlayıcı niteliğinin en az düzeyde olup olmadığı belirlenmelidir. Söz konusu tedbirin orantılılığının değerlendirilmesi, davanın kendine özgü olgularının dikkatle incelenmesini gerektirir. Değerlendirmenin başlangıç noktasında, basın özgürlüğü de dahil olmak üzere ifade özgürlüğüne yönelik herhangi bir kısıtlamanın gerekçesinin ortaya konmasının Devletin bir yükümlülüğü olduğu ilkesi yer almalıdır.¹⁴

İfade özgürlüğü standartları kapsamında internete erişim kesintileri

11. İnternete erişim kesintileri, çevrimiçi bilgi ve telekomünikasyon sistemlerine erişimi ve bu sistemlerin kullanımını kasıtlı olarak engellemek için genellikle hükümetler tarafından veya onlar adına alınan tedbirler olarak anlaşılmaktadır. Buna genel olarak internet bağlantısının kısıtlanması ya da sosyal medya veya mesajlaşma hizmetleri gibi interaktif

¹² AİHM, *The Sunday Times / Birleşik Krallık*, [Başvuru No. 6538/74](#), 26 Nisan 1979, paragraf 49.

¹³ AİHM, *The Observer & Guardian / Birleşik Krallık*, [Başvuru No. 13585/88](#), 26 Kasım 1991, paragraf 59.

¹⁴ AİHM, *Lingens / Avusturya*, [Başvuru No. 9815/82](#), 8 Temmuz 1986, paragraf 41.

iletişim için gerekli olan hizmetlerin erişilebilirliğinin ve kullanılabilirliğinin engellenmesi de dahildir.¹⁵ Bir iletişim ağı üzerinden veri akışı yapay olarak kısıtlandığında fakat durdurulmadığında ortaya çıkan "bant daraltma" uygulaması, bir tür internete erişimin kesilmesi şeklindedir. Daraltma sırasında internet erişimi var gibi görünebilir, ancak müdahale nedeniyle kullanılamaz.¹⁶

12. Bant daraltma yolu da dahil olmak üzere internetin kapatılması, uluslararası ve bölgesel insan hakları organları ve mahkemeler tarafından ifade özgürlüğü hakkı da dahil çok sayıda insan hakkının vazgeçilmez bir aracı olarak kabul edilen internete erişimi ciddi şekilde sekteye uğratmaktadır.¹⁷ Daha da önemlisi, uluslararası insan hakları standartları devletleri internete erişim hakkının kullanılmasını teşvik etmek ve kolaylaştırmakla yükümlü kılmaktadır. Buna göre, internete ve dijital iletişim platformlarına erişime yönelik her türlü müdahale bu standartların gerekliliklerine uygun olmalıdır. İfade özgürlüğü hakkının kısıtlanmasına ilişkin üçlü test kapsamında değerlendirildiğinde, internetin kapatılmasına ilişkin amaçlar hiçbir zaman MSHUS Madde 19(3) veya AİHS Madde 10(2)'deki meşru amaçlar kapsamında yer almayacaktır.
13. Uluslararası insan hakları organları, internete erişimi kesme uygulamalarının insan hakları yükümlülükleriyle uyumlu olmadığına dair bir dizi tavsiye yayınlamıştır. Özellikle de:
  - Haziran 2016'da **BM İnsan Hakları Konseyi** "uluslararası insan hakları hukukunu ihlal ederek çevrimiçi bilgiye erişimi veya bilginin yayılmasını kasıtlı olarak engellemeye veya kesintiye uğratmaya yönelik tedbirleri" açıkça kınamış ve tüm Devletleri bu tür tedbirlerden kaçınmaya ve bunları durdurmaya çağırmıştır.¹⁸ İnsan Hakları Konseyi, 2018 yılında oybirliğiyle kabul ettiği iki kararda, "İnternet kullanıcılarının önemli siyasi anlarda bilgiye erişimini veya bilgiyi yaymasını engelleyen ... yersiz kısıtlamalar konusunda ortaya çıkan eğilim"¹⁹ ve "çevrimiçi bilgiye erişimi veya bilgiyi yaymayı kasten engelleyen veya kesintiye uğratan ve uluslararası insan hakları hukukunu ihlal eden önlemler" konusundaki derin endişelerini dile getirmiş ve "kişinin çevrimiçi bilgi arama, alma veya aktarma olanağını açıkça engelleyen veya kesintiye uğratan uluslararası insan hakları hukukunu ihlal eden önlemleri kınamıştır."²⁰ Devletlere "uluslararası insan hakları hukukunu ihlal eden, internet kullanıcılarının çevrimiçi bilgiye erişimini veya bilgiyi yaymasını engellemeye yönelik tedbirlerden kaçınma ve bu tedbirleri durdurma" çağrısında bulunmuştur.²¹

¹⁵ İnsan hakları Konseyi (HRC), Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör Raporu, [A/HRC/35/22](#), 30 Mart 2017, paragraf 8; ve Barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü haklarına ilişkin Özel Raportör Raporu, [A/HRC/47/24/Add.2](#), 15 Haziran 2021, paragraf 7.

¹⁶ Access Now, [Taxonomy of a shutdown: 8 ways governments restrict access to the internet, and how to #KeepItOn](#), 2 Haziran 2022

¹⁷ HRC, İnternette insan haklarının geliştirilmesi, korunması ve kullanılmasına ilişkin 47/16 sayılı Karar, [A/HRC/RES/47/16](#), 13 Haziran 2021; ve BM Genel Kurulu, Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkının yaygınlaştırılması ve korunması, [A/66/290](#) 10 Ağustos 2011, paragraf 12.

¹⁸ Bkz. HRC, İnternette insan haklarının geliştirilmesi, korunması ve kullanılması, UN Doc A/HRC/32/L.20, 27 Haziran 2016, paragraf 10.

¹⁹ HRC, Barışçıl Protestolar Bağlamında İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunmasına İlişkin Karar, 6 Temmuz 2018, UN Doc. A/HRC/RES/38/11, paragraf 2.

²⁰ HRC, İnternette insan haklarının geliştirilmesi, korunması ve kullanılması (5 Temmuz 2018), UN Doc. A/HRC/RES/38/7, paragraf 3.

²¹ *a.g.e.*

- MSHUS'nin yorumlanmasından sorumlu organ olan BM İnsan Hakları Komitesi de internet kesintileri konusunda oldukça eleştirel bir tutum sergilemiştir. 34 No'lu Genel Yorum'da, belirli internet sitelerinin faaliyetlerinin genel olarak yasaklanmasının MSHUS Madde 19(3) ile bağdaşmadığını belirtmiştir.²²
- Dört **uluslararası ifade özgürlüğü kuruluşu** tarafından yayınlanan 2011 tarihli İfade Özgürlüğü ve İnternet Ortak Deklarasyonu, " tüm nüfusun veya halkın bazı kesimlerinin internete veya internetin bazı bölümlerine erişiminin engellenmesi (internetin kapatılması), kamu düzeni veya ulusal güvenlik gerekçeleri de dahil olmak üzere, asla haklı gösterilemez" uyarısında bulunmuştur."²³ Dolayısıyla, çeşitli şekillerde internetin kapatılması, ifade özgürlüğü hakkına ve diğer insan haklarına orantısız bir müdahaledir.
- İletişim ağlarında uluslararası bağlantıyı kolaylaştırmayı amaçlayan **Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'nin (ITU) Kuruluş Yasası**, ülkelere erişim kesintilerini gerekçelendirmek için alan tanımaktadır ve internet erişimi kesintisini uygulamak da dahil olmak üzere iletişimi engellemede yasal yetki tanıdığı için bazı Devletler tarafından dayanak olarak gösterilmektedir. ITU Kuruluş Yasasının 34. ve 35. Maddeleri devletlere, "Devletin güvenliği bakımından tehlikeli" olduklarını kanıtlamaları kaydıyla telekomünikasyon hizmetlerine veya "uluslararası telekomünikasyon hizmetlerine" erişimi kesme hakkı vermektedir. ITU Kuruluş Yasasından bağımsız olarak, devletler insan hakları ihlallerinden sorumlu tutulmalıdır.²⁴ ITU'nun kendi stratejik planında belirtilen değerler arasında ifade özgürlüğü ve mahremiyet hakları da dahil olmak üzere "insan haklarının kapsayıcı üstünlüğünün" tanınması da yer almaktadır.²⁵ Bununla birlikte ITU Kuruluş Yasasına göre, internetin kapatılması gibi "telekomünikasyonun durdurulması" eylemini gerçekleştiren üye devletlerin, ITU'yu ve diğer üyeleri bu eylem hakkında bilgilendirme de dahil belirli kriterlere uymaları gerekmektedir. Barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü hakları Özel Raportörü, ITU'nun bu hükümlerin internetin kapatılmasına izin verdiği şeklinde kesinlikle anlaşılması gerektiğini açıklayan bir kılavuz yayınlamasını tavsiye etmiştir.²⁶
- **Bölgesel düzeyde**, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM) internete erişimi bilgi ve görüş alma ve yayma özgürlüğünün bir parçası olarak kabul etmiş ve bu nedenle

²² İnsan Hakları Komitesi, 34 No'lu Genel Yorum , 12 Eylül 2011, paragraf 43.

²³BM Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkının Geliştirilmesi ve Korunması Özel Raportörü, Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı (AGİT) Basın Özgürlüğü Temsilcisi, Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) İfade Özgürlüğü Özel Raportörü ve Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu (ACHPR) tarafından yayınlanan [İfade Özgürlüğü ve İnternet Ortak Deklarasyonu](#), 1 Haziran 2011.

²⁴ HRC, Barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü haklarına ilişkin Özel Raportör Raporu, [A/HRC/47/24/Add.2](#), 15 Haziran 2021, paragraf 65 – 66.

²⁵ ITU, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği Tam Yetkili Temsilciler Konferansı (Dubai, 2018), [ITU Strategic Plan for the Union 2020–2023](#), §1.3: Değerler, 5.

²⁶ HRC, Barışçıl toplanma ve örgütlenme özgürlüğü haklarına ilişkin Özel Raportör Raporu, [A/HRC/47/24/Add.2](#), 15 Haziran 2021, paragraf 67.

içtihadında Avrupa Sözleşmesi'nin 10. Maddesi ile koruma altına almıştır.²⁷ Afrika'da, 2020 yılında, Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) Topluluk Mahkemesi, Togo'ya karşı açılan bir internete erişim kesilmesi davasında öncü bir karar vermiştir. 2017'deki hükümet karşıtı protestolar sırasında internetin kapatılmasıyla Togo hükümetinin insan haklarını ihlal ettiğine hükmetmiştir. Ayrıca Mahkeme, Togo'nun ulusal güvenlik gerekçelerini ikna edici bulmamış ve internetin kapatılmasını gerek yerel gerekse uluslararası hukuk kapsamında gerekçelendirme açısından bunların yetersiz olduğunu tespit etmiştir.²⁸

- Ayrıca, internete erişim kesilmesi uygulamalarının meşruiyeti çeşitli **yerel mahkemeler** tarafından değerlendirilmiştir. İnternete erişim kesilmesi uygulamaları ile ilgili endişelerini dile getiren mahkemelerin sayısı giderek artmaktadır. Örneğin, Zimbabwe ve Sudan'daki mahkemeler geçmişteki kesinti uygulamalarını yasadışı bulmuş, devam eden kesinti uygulamalarında ise internet bağlantısının yeniden sağlanmasına hükmetmiş veya bir makamın gelecekte internete erişim kesintisi uygulamamasına karar vermiştir.²⁹ Hindistan'da Yüksek Mahkeme ayrıca tüm internete erişim kesme kararlarının açıklanmasını ve yayınlanmasını emretmiştir.³⁰
- Son olarak, **BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği**'nin Mayıs 2022 tarihli raporu, internet kesintilerinin insani yardım çabaları üzerinde derin bir etkisi olduğu ve insani yardım aktörlerinin yardım sağlama kabiliyetini engelleyebileceği konusunda açıkça uyarıda bulunmuştur.³¹ Rapora göre "ayrım gözetmeyen erişimleri ve geniş etkileri göz önüne alındığında, internet kesintileri gereklilik ve orantılılığa ilişkin temel şartları çok nadiren karşılamaktadır. Çok çeşitli haklar üzerindeki olumsuz etkileri genellikle uygulama alanlarının veya sürelerinin ötesine uzanmakta, bu da gerçekten tehditlere yanıt vermeleri istendiğinde dahi orantısız olmalarına neden olmaktadır." "Devletlerin, bant genişliğinin daraltılması, belirli iletişim hizmetlerine, platformlara erişimin sınırlandırılması ya da sanal özel ağların engellenmesi de dahil olmak üzere uygulayabilecekleri internete erişimin kesilmesi konusunda kamuoyunu zamanında ve kapsamlı bir şekilde bilgilendirmeleri" tavsiye edilmiştir.

14. Telekomünikasyon şirketleri, devlet yetkilileri tarafından yapılan internete erişimin kesilmesi taleplerini önlemek ve bunlara müdahale etmek için belirli adımlar atma sorumluluğuna da sahiptir. Özellikle, erişim kesintisi emirlerini uygulamadan önce, telekomünikasyon şirketleri internet erişimin kesilmesine yönelik taleplere itiraz etmek

²⁷ Bkz. Ör. AİHM, *Cengiz ve diğerleri / Türkiye*, Başvuru No. 48226/10 ve 14027/11, 2015; ya da *Ahmet Yildirim / Türkiye*, Başvuru no. 3111/10, 2012.

²⁸ ECOWAS, [Amnesty International Toqo and Ors v. The Toqolese Republic](#), ECW/CCJ/JUD/09/20, 25 Haziran 2020.

²⁹ Bkz. örneğin, [Sudan Khartoum Bölge Mahkemesinin kararı](#), Kasım 2021; ya da Zimbabwe Yüksek Mahkemesi, *Güney Afrika İnsan Hakları ve Medya Kuruluşu Zimbabwe Avukatları / Ulusal Güvenlikten Sorumlu Devlet Bakanı ve diğerleri*, dava no. HC 265/19, 21 Ocak 2019 tarihli karar; ya da Zambiya Yüksek Mahkemesi, *Chapter One Foundation Limited / Zambiya Bilgi ve İletişim Teknolojileri Kurumu*, dava No. 2021/HP/0955, 21 Mart 2022 tarihli izin kararı .

³⁰ Hindistan Yüksek Mahkemesi, *Anuradha Bhasin / Hindistan Birliği*, 10 Ocak 2020 tarihli karar. Bununla birlikte, inceleme mekanizmasının Hükümetin Yürütme organından bağımsız olmaması nedeniyle eleştirilere maruz kaldığı da unutulmamalıdır; bkz. *İnternet Özgürlüğü Derneği ve Yazılım Özgürlüğü Hukuk Merkezinin sunumları*.

³¹ İnternete erişimin kesilmesi uygulamaları: eğilimler, nedenler, hukuki sonuçlar ve çeşitli insan hakları üzerindeki etkisi, *Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Raporu*, A/HRC/50/55, 13 Mayıs 2022.

için tüm yasal seçenekleri araştırmalıdır.³² Ayrıca, herhangi bir kesinti halinde kamuoyunu derhal bilgilendirmeli ve iletişimin engellendiği durumlarda iletişimi yeniden tesis etme çabaları hakkında düzenli güncellemeler yapmalıdırlar.³³ Son olarak, şirketler hükümetlerle her düzeyde lisans anlaşmaları yaparken veya bu anlaşmaları yeniden müzakere ederken şebeke kesintilerinden kaynaklanabilecek olası olumsuz etkiler açısından insan haklarına gereken özeni göstermelidir.³⁴

Şubat 2023'te internet kesintilerinin Türkiye'deki etkileri

15. Türkiye'de deprem sonrasında olduğu gibi doğal afetlerin ardından, internete ve sosyal medya platformlarına erişimin kurtarma çalışmalarında hayati önem taşıdığı durumlarda, bağlantı ve internet erişimine müdahaleye karşı güçlü bir duruş sergilenmektedir.
16. Şubat 2023'te Türkiye'de internet erişiminde yaşanan kesintilerin hayati hizmetlerin ve kurtarma ekiplerinin çağrılmasını imkânsız hale getirdiği ileri sürülmüştür. Depremin neden olduğu enkazın altında kalan birçok kişinin kurtarma ekiplerine ve çalışmalarına ulaşmak için cep telefonlarını ve sosyal medya platformlarını kullandığına dair çok sayıda rapor bulunmaktadır. Binlerce kişi başta Twitter ve TikTok olmak üzere çeşitli sosyal medya mecralarında "Enkaz altındayım" gibi paylaşımlarda bulunarak buldukları yerleri paylaşmıştır. Hayatta kalan ancak yakınları enkaz altında olan kişiler de konumlarını paylaşarak birçoğu yeterli acil yardım, su, yiyecek ve barınak olmadan dondurucu soğuklarda mücadele eden sevdikleri ya da kendileri için yardım talebinde bulunmuştur.³⁵ 20 Şubat 2023'te, depremlerden iki hafta sonra dahi, depremedelerin büyük barınma sorunlarıyla karşı karşıya kalmaya devam ettikleri bildirilmiştir.³⁶ Ayrıca, en az iki milyon kişiye elektrik verilemediği tahmin edilmektedir.³⁷
17. Türkiye'de Şubat ayında yaşanan erişim kesme kararının acil tıbbi yardımların seferber edilmesini engellediği ve insani yardımların ulaştırılmasını sekteye uğrattığı söylenebilir.³⁸ Örneğin Reuters'a konuşan bir hükümet yetkilisi, Twitter'ın engellenmesinin gerçek yardım çağrılarını sekteye uğrattığını belirtmiştir.³⁹ Depremin vurduğu bölgelerde kapsamlı yardım ve kurtarma çalışmalarını koordine eden bir gönüllü, yardım koordinasyonlarının çoğunda Twitter'ı kullandıklarını ve erişim kısıtlamasından bu yana %70 oranında düşüş yaşadıklarını belirtmiştir.⁴⁰ Ayrıca, bağlantıya yapılan müdahale

---

³² BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, [Internet Kapatma Uygulamaları ve İnsan Hakları](#), Nisan 2021.

³³ a.g.e.

³⁴ a.g.e.

³⁵ Bkz.ör. Duvar English, [Main opposition CHP files criminal complaint against top gov't officials over Twitter restriction](#), 11 Şubat 2023.

³⁶ Duvar English, [Criticism mounts on Turkish government as Feb. 20 quakes reveal accommodation problems](#), 21 Şubat 2023.

³⁷ Duvar English, [CHP deputy chair says two million people cannot access to electricity in quake-zone](#), 21 Şubat 2023.

³⁸ The Conversation, [Twitter cutoff in Turkey amid earthquake rescue operations: A social media expert explains the danger of losing the microblogging service in times of disaster](#), 09 Şubat 2023.

³⁹ Reuters, [Anger over Turkey's temporary Twitter block during quake rescue](#), 09 Şubat 2023.

⁴⁰ The Conversation, Deprem kurtarma çalışmaları sırasında Türkiye'de Twitter kesintisi: sosyal medya uzmanının, felaket zamanlarında mikroblog hizmetini kaybetmenin tehlikesine ilişkin açıklamaları, 09 Şubat 2023.

gazetecilerin ve diğerklerinin bilgi paylaşmasını ve durum hakkında haber yapmasını engellemiştir.

18. Müdahalenin zamanlaması da kritikti, zira ilk 72 saat içinde zamanında yapılacak müdahaleyle insanların hayatlarının kurtarılabileceği bir zamanda bu müdahale gerçekleşmiştir. Depremden sonraki ilk 72 saat, insanları canlı bulmak için en önemli olduğu düşünölen kritik bir zaman aralığıydı.⁴¹ Bu varsayımsal bir iddia değildir; örneğin, Türkiye'den bir grup geliştirici ve teknoloji analisti binlerce Tweet toplayarak bu kritik zaman diliminde hayatta kalanların yardım çağrılarının nerede yoğunlaştığını gösteren bir harita oluşturmuştur.⁴²

Sonuç

19. Yukarıda anlatılanlara dayalı olarak ARTICLE 19 şikâyetçinin davasını desteklemektedir. Doğal afetler gibi durumlarda internetin kapatılmasının ve diğerk kasten internete erişimi kesintiye uğratma biçimlerinin haklı görölemeyeceğine inanıyoruz. Bu müdahalenin orantılı olarak değerlendirilebilmesi için herhangi bir sebep göremiyoruz. Dolayısıyla, Şikâyetçinin Şubat 2023'te Türkiye'de internet erişiminin kesilmesinin Türkiye'nin ifade özgürlüğü hakkına ilişkin uluslararası ve bölgesel standartlar kapsamındaki yükümlölüklerine aykırı olduğu yönündeki iddiasını desteklemekteyiz. İnternete erişimin kesilmesi kararının uygulanmasına yol açan koşullara ve sorumlulardan hesap sorulması için gerektiği gibi ve hızlı bir soruşturma yürütölmesini sağlamaya yönelik çabaları tümöyle desteklemekteyiz

JUDr Barbora Bukovska

Hukuk ve Politika Kıdemli Direktörü, ARTICLE 19

---

⁴¹ The New York Times, [Remembering the Lives Saved Drives Rescuers in Turkey to Push On](#), 21 Şubat 2023.

⁴² Time, [Twitter's Internal Chaos Is Slowing Turkey Earthquake Relief Efforts, Volunteers Say](#), 11 Şubat 2023.